

Случај Ковачевић

Милион долара је велика свота за сваког од нас. Није безначајна ни за сиромашну земљу као што је Србија. Прочитао сам пре неки дан да је та свота довољна да наша држава исплати скоро 15 хиљада студенских, односно 25 хиљада ученичких кредита, или 42 хиљаде дечијих додатака, односно 3 хиљаде накнада за прво дете. Но, милион долара може да се потроши и на друге корисне начине за земљу.

Сједињене Америчке Државе, ма колико тој сили почела да клецају колена, и даље су моћна земља. Та држава, само ако хоће, може још више да нам загорча живот. Нажалост, изгледа да Хилари Клинтон, државни секретар (између осталог и министар спољних послова) у новоустоличеној администрацији Барака Обаме, баш то и намерава да учини.

Стара мржња, као и љубав, заборавља нема. Поготово када се на њу надовежу интереси. А госпођа Клинтон спада међу најпосвећеније лобисте албанског сепаратистичког покрета. Отуда, покушаће да искористи сваки повод како би погоршала међународни и економски положај Србије, са циљем да умањи њен капацитет да се носи са насртајима на свој територијални интегритет.

Згодан повод за шиканирање Србије представља случај Миладина Ковачевића. Колико год имали основа да сумњамо у то да би му у САД било правично суђено, држава Србија је одговорна за његово бекство из Америке. Како би М. Ковачевић, уз кауцију, био пуштен из затвора, конзуларни службеник је, у име Србије, дао гаранцију да оптужени неће напустити САД, а онда му је издао пасош како би противзаконито могао баш то да уради.

Сада нам за учињено стиже цех. Ускоро ће се, са поводом какав су само могли да пожеле, на нас поново са позиције власти обрушити антисрпски јастребови, исти они који су били гласоговорници агресије на Србију 1999. године. С друге стране, наш закон не допушта да М. Ковачевића пошаљемо онамо одакле је побегао. Значи, за нас је једини начин да се из свега извучемо без превелике штете, да покушамо да се нагодимо са породицом момка који је тешко повређен у тучи (зашта америчко тужилаштво М. Ковачевића сматра одговорним). Паре су универзални језик, а поготово разумљив у прагматичној Америци.

Милион долара није велики новац спрема штете коју би Србија могла да избегне ако се госпођи Клинтон избије из руку убојито средство које нам је наменила. Зато, колико год деловало дегутантно да сви плаћамо за нечији преступ, мислим да је наша влада рационално поступила када је одлучила да покуша да се нагоди са породицом повређеног Брајана Штајнхауера. Међутим, проблем је у томе што је то радила иза наших леђа.

Отворена влада – услов за истинску демократију

Ако влада није отворена, мања је вероватноћа да ће владајуће политичке структуре и чиновници поступати одговорно. Уверени да јавност неће видети много тога што чине, пре ће се осмелити да ураде нешто лоше, него у околностима када је систем „транспарентан“. Друга стране исте медаље је то што, у условима када влада није отворена, чак и када формално постоји демократски систем, грађани имају мањи потенцијал да донесу одлуке утемељене на чињеницама.

Раније се сматрало да су медијске слободе довољан услов како би била обезбеђена одговорност владе. Говорило се: „Новинари су очи демократског друштва“. Међутим, показало се да су владе изузетно веште у прикривању својих активности, и заташкавању грешака и преступа политичара, односно, да на исти начин поступају и нижи ешелони администрације. Свакако, независни медији неретко успевају да „ископају истину“, али сувише тога остане закопано.

Уз то, владе данас имају огромну могућност за манипулацију грађанима. Издвајају велика средства за односе са јавношћу, и тако приказују своју политику у ружичастом светлу. Често и непосредно, ма колико се говорило о независности медија у националном власништву, располажу ефикасним пропагандним механизмима.

Коначно, политичке партије на власти увек су повезане са неким пословним (или, у периферним земљама каква је наша, иностраним политичким) центрима моћи, који контролишу део медијског простора. И тако владе имају додатан потенцијал за обраду бирача.

Све то су били разлози да се у читавом низу земаља, од САД до Шведске, донесу и примене посебни закони који доприносе отворености влада. Пошто су грађани они који плаћају државу, сматра се да имају право да добију све релевантне информације о активностима администрације. Стога су владе обавезне да саме благовремено пружају информације о политици коју намеравају да воде, о томе како се то ради, и о тиме створеним трошковима! Ништа мање битна је и отвореност државних институција и јавних предузећа, односно, важних састанака њиховог вођства, за медије и непосредно заинтересовани грађане, као и њихов приступ владиним документима.

Тиме се не отклања потенцијал за манипулацију, али се ипак сужава простор за закулисне игре, и повећава шанса да путем медија независних од владе, невладиних организација и ревносних грађана спремних да се посвете „чепркању“ по документацији – оне дођу у видокруг јавности!

Наравно, и када се ради о начелу отворености владе, постоје легитимни изузеци. Оне информације чије објављивање би могло да угрози националну или физичку безбедност појединаца – могу да буду проглашене државном тајном. И, нема сумње, ту могућност повремено власти злоупотребљавају и у земљама са много већом демократском традицијом од наше (мислим, када се ради о односу према својим грађанима, а не другим земљама). Но, ако медији који нису наклоњени влади то провале, бар неко од владиних званичника, ако не и она у целини, не прође добро.

Три вида (не)одговорности српских влада

Србија је формално демократска земља. Владе се смењују на изборима, начелно постоје медијске слободе. Штавише, и ми имамо законе који треба да омогуће отвореност власти. Но, они су, као и многи други, само слово на папиру. Наши политичари, а и велики део грађана, немају политичку културу неопходну за демократско друштво. Политичари се понашају слично као њихове колеге у временима када је власт била сасвим недодирљива, а многи од нас, тек уз мало гунђања, прихватају да буду поданици.

На то треба да нас подсети и Афера „Милион долара“. Наша влада, не само што је иза леђа пореских обвезника хтела, макар и рационално, да потроши тај новац, већ се и љути што је њена намера откривена, па и прети да ће неко да одговара зато што су информације о томе процуреле у јавност. Наводно, тако поступа јер је неко одао државну тајну. Међутим, права питања су: Зашто је државна тајна поново злоупотребљена? Зашто је издвајање новца за нагодбу непримерено окарактерисано као државна тајна?

Влада је морала да се суочи са последицама своје одлуке. Морала је да објасни грађанима зашто је она добра, и да иза ње храбро стане. А не да се руководи демагошким мотивима, и да знајући да издвајање милион долара за надокнаду у контроверзном Случају Ковачевић, не може да буде популарно, прикрива своје поступке плаштом државне тајне. Но, то што је урадила, само сликовито демонстрира како наша држава уобичајено функционише. И подсећа нас да у Србији нису задовољена барем два, од три критеријума за оцену одговорности владе.

Три основне димензије одговорности владе су политичке, правне и финансијске природе. Први вид одговорности, у некој мери, постоји и у Србији. Када дође време за изборе, власт полаже рачуне пред грађанима, и у мери у којој није вична политичком маркетингу, због својих поступака сноси одговорност. Штавише, и оне партије вичне маркетингу, пре или касније дојаде народу, па привремено морају да оду у опозицију. Ипак, ради се само о делимичној политичкој одговорности, пошто она подразумева и перманентну контролу владе, односно министара појединачно, од стране парламента.

Посланици, чак и владајућих странака, морали би да надзиру извршну власт, и да инсистирају на одговорности „мангупа из сопствених редова“, а не да чекају да љага падне на њихове партије у целини. Још када на то додамо и политичку културу политичара и јавности, и очекивања која из тога произлазе, онда они министри на које падне сенка, сами подносе оставке. Наравно, тај филм у Србији нисмо гледали. Што се посланика тиче, после усвајања новог пословника они ће још у већој мери бити само гласачка машина извршне власти.

Друга димензија одговорности владе је правне природе! Како изабрани политичари, тако и чиновници, одговорни су за законитост онога што чине. Нема сумње, када се ради о нашој земљи, и бар високим функционерима, правна одговорност делује као бајка. И када наши политичари доспеју на суд, све се заташка или пресуда буде таква

да се ради о извргавању руглу принципа владавине права. Да сада поново не говорим о Колесару, Јанушевићу, некадашњој министарки саобраћаја Рашети-Вукосављевић или афери „Панцир“.

На крају, да поменем и врло важну финансијску одговорност. Служба државног ревизора контролише финансијску страну деловања владе, администрације и јавних предузећа. Каква је ситуација у Србији у том погледу? Па, годинама се одуговлачи са отпочињањем деловања такве службе.

Као што је пракса у демократским земљама, и код нас је донета одлука о њеном формирању, и именовани су људи који треба да је воде. Међутим, даље од тога се није много одмакло. Све је остало у домену теорије. Политичарима не одговара да неко контролише како завлаче руке у наше џепове, а они које су именовали да то раде, ћуте и добијају плате. Очито су људи од поверења оних које треба да контролишу (а именовали су их), а не наше савесно финансијско око!

Закулисне игре невладине владе

Уз пословичну неодговорност и бахатост наших власти, изгледа да су у аферу „Милион“ умешани и прсти локалних представника мондијалистичких центара моћи, којима је у интересу да бремене Случаја Ковачевић што дуже и теже притиска Србију.

Таман је узданица Ђерђа Сороша и компаније преузела кормило америчких спољних послова, и таман када очекују да ће бити интензивирана борба за „косовску ствар“, док ће Србији у том контексту бити подметане ноге и везиване руке, наша влада је покушала да анулира један њихов адут. Но, тада су, изгледа, наступили наши, а Сорошови медијски и тзв. невладини делатници. Неко њихов у влади дојавио је шта се десило, а разни мондијалистички медији похитали су да од свега направе аферу. Повикали су: „Народе, видиш како арче твоје паре“.

Рачунају на нашу оправдану озлојеђеност због свега што нам власт чини, како би влада била онемогућена да, ипак по прихватљивој цени, умањи капацитет посвећених албанских америчких пријатеља за притисак на Србију. Наравно, то не оправдава владу за њено тајно, непримерено демократском друштву поступање, и потоњу

полицијску истрагу.

Унутар владајуће коалиције морају сами да рашчисте ко за кога ради, и коме ментори седе у Вашингтону, а не да отварају сезону лова на новинаре. Што се нас, обичних грађана ове земље тиче, морамо енергичније да инсистирамо на истинској отворености и одговорности владе. А не неће бити без правих системских, а не тек козметичких реформи, какве су биле досадашње.

Миладин треба да добије свој милион. Уствари, да га дамо како бисмо се ратосиљали беде у коју нас је увалио, уз помоћ једног неодговорног државног службеника. А Ковачевић ће онда морати да одговара за оно што је учинио пред нашим судом. Не ради се ни о каквом хероју или жртви, већ о некоме ко је у тучи озбиљно повредио другог човека (а на суду је да разјасни околности под којима се то десило). Међутим, пре или касније ће Случај Ковачевић, на овај или онај начин, бити затворен. С друге стране, нама ће остати лош систем и владе (на основу досадашњег искуства можемо да кажемо, ма ко у њима седео) које су навикле да нас третирају као поданике, а не грађане. И то је највећи проблем, на који афера која је сада у жижи интересовања јавности треба да нас подсети, и да нас побуди да инсистирамо на промени система.